

CASTELLS CATALANS

Nom del castell: Besalú
Data de construcció: X
Municipi: Besalú
Comarca: Garrotxa
Altitud: 166 m
Coordenades (Geogràfica - ETRS89)
E 2.698928 N 42.200062
Com arribar-hi: les restes del castell estan situades en el turó on hi ha les restes de l'església de Santa Maria, tot dins el nucli urbà.

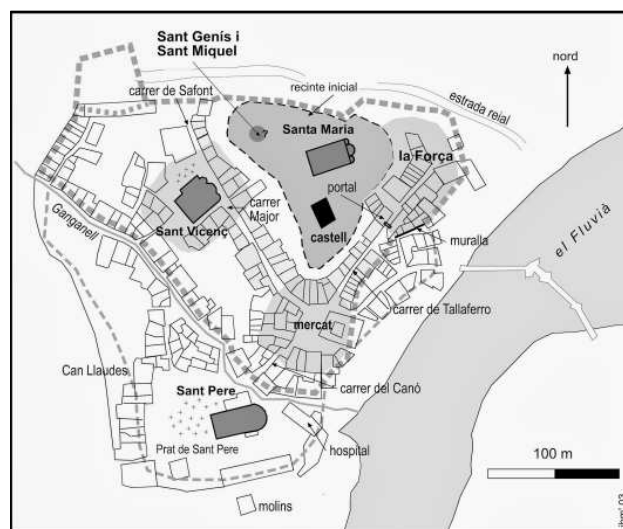
El castell

El castell comtal de Besalú fou construït al cim del turó on es troben les ruïnes de l'església de Santa Maria, construïda dins el recinte de la fortalesa i consagrada com a església del castell primer (1055) i esdevenint l'església de la canònica agustiniana un cop desaparegut el comtat de Besalú.

Història

Si bé és molt probable que hi hagués un precedent d'aquest castell en els segles carolingis, l'existència del castell de Besalú està molt lligada al comtat de Besalú. El primer document que esmenta el castell apareix l'any 957, quan

BESALÚ

es produí la revolta de molts dels grans senyors jurisdiccionals. En el «*Cartoral de Carlemany*» s'esmenta el castell de Besalú, lloc on el comte s'havia refugiat i d'on fugí, sentint-se poc segur, per ésser assassinat per un dels revoltats. En el testament del comte Sunifred (965) es parla del «*castrum Bisulduni*». A partir del seu successor, el comte bisbe Mir, les cites documentades són nombroses: «*oppidum Bisulduni*», «*infra muros castri Bisulduni*»....

En època del comte Bernat Tallaferro, s'hi feren diversos judicis. Per exemple, l'any 1003 hi ha

Restes del castell i absis de Santa Maria.

Església de Santa Maria.

documentat un plet «*in castrum Bisullunum*» per una reclamació feta pel bisbe de Girona. En el testament sacramental de Bernat Tallaferró (any 1021), deixa el castell al seu fill Guillem, dit el Gras que el volgué convertir en un palau. El 1055 es consagra l'església de Santa Maria, situada al castell. L'any 1111, en morir el comte Bernat III de Besalú, el comtat passà a dependre directament del comte de Barcelona Ramon Berenguer III, absorció que provocà un enfrontament amb el comte de Cerdanya Bernat I de Cerdanya. La disputa es resolgué amb certes concessions i l'any 1112, Bernat jurà fidelitat al comte de Barcelona. En el jurament s'esmenta molt particularment el «*castello Bisulduni*». La forma «*castello*» deu substituir a «*castrum*» per influència del català. Besalú esdevé vila comtal i després reial que depèn de les reines catalano-aragoneses (Peronella, Sança). No obstant, el castell ja havia perdut bona part de la seva funció política i militar i, a partir de 1137, serà cedit en part a la canònica de Santa Maria de Besalú si bé els reis catalano-aragonesos hi continuaren tenint un palau residencial. A la «Crònica de Bernat Desclot», escrita el 1288 i que narra els fets històrics succeïts des del regnat de Ramon Berenguer IV fins a Pere II el Gran, s'hi explica que durant la invasió francesa del 1285 foren assetjats la vila i el castell durant uns quants dies.

L'any 1323 hi hagué una reconstrucció al castell feta fer per Bernat de Fortià, germà de la reina Sibilla. El 1385 s'hi hostatjaren el rei Pere III, la reina Sibilla, el príncep Joan d'Aragó i la

seva muller. Al segle XV, ja ha perdut gairebé tota la seva importància estratègica i en la guerra dels remences només hi ha preocupació per protegir la vila de Besalú.

L'any 1809, època de Napoleó, s'hi instal·laren 500 homes i 40 cavalls.

Arquitectura

Se'n conserven poques restes, com ara la porta del carrer Tallaferró i una torre quadrada que fou reconstruïda. A Besalú s'hi han construït tres muralles. De la primera, la del castell, se'n conserven el Portal de la Força, alguns fragments de muralla i les bases d'una torre circular.

Santa Maria de Besalú

Les restes de l'antiga església formen part del conjunt històric-monumental de la vila, en l'àmbit que ocupà el castell, dalt d'un turó actualment de propietat particular.

Porta de l'església de Santa Maria actualment al convent de Pedralbes de Barcelona. Foto de Jordi Cunties.

Pont medieval de Besalú. Foto de Jordi Gironès.

Va ser construïda vora el castell i com a capella comtal. Es consagrà el 1055. L'any 1137 el comte Ramon Berenguer IV va cedir l'espai del castell i la seva capella als canonges de Santa Maria de Capellada, situada fora de les muralles als peus del turó on era el castell. Aquesta canònica, agustiniana, depenia del monestir de Sant Ruf d'Avinyó, fet que provocà algunes tensions entre els canonges vinguts d'Avinyó i els antics residents. La petita capella del castell no era suficientment gran per a la comunitat de canonges i per aquest motiu es començà a edificar un nou temple en el segle XII.

L'any 1592 va ser secularitzada i transformada en Col·legiata per ordre del papa Climent VIII. El 1744 consta que l'església es trobava en mal estat i després va patir esfondraments. A principis del segle XIX va ser abandonada pel seu estat ruïnós. El 1835 el lloc fou venut

a causa de la desamortització. Després alguns elements escultòrics de l'edifici es van dispersar i una bona part es troben ara a Barcelona, al Museu Nacional d'Art de Catalunya i al Conventet de Pedralbes, a tocar del monestir de clarisses. Actualment només es conserva la capçalera i una part del creuer. Era un temple amb tres naus acabades en tres absis semicirculars decorats amb arcs cecs i columnes, la majoria de les quals han desaparegut. En la recent restauració, s'han tornat a col·locar les columnes en aquells punts on havien estat sostretes. La nau central estava coberta amb una volta lleugerament apuntada, mentre que el tram previ a l'absis té volta de canó, igual que el transsepte. També es conserva el primer arc former que separava la nau nord de la central, així com la base del primer pilar del sector sud. En les columnes que es mantenen en peu encara es conserven vuit capitells més dos capitells in situ. La resta van ser víctimes de l'espoli.

Pont medieval de Besalú. Foto de Jordi Gironès.

Pont de Besalú

El pont de Besalú és un pont romànic d'entrada d'accés fortificada a Besalú que travessa el riu Fluvià. Està protegit com a bé cultural d'interès nacional.

Descripció

Es tracta d'un pont de forma angular de vuit arcs (el primer queda inclòs dins del sector corresponent al recinte emmurallat) desiguals, sobre pilars, molts d'ells fonamentats a la roca viva, amb tallamars. Al final del primer tram, entre el quart i el cinquè arc, hi ha un eixamplament de la calçada, la «creu grossa», i més endavant, entre el sisè i el setè, n'hi ha un altre, anomenat la «creu petita». El sector més antic del pont (que hom data del segle XI o XII) sembla que és el més proper a la vila de Besalú: s'hi poden observar filades irregulars de petits carreus, similars als que apareixien a les construccions més antigues de la vila. El portal d'accés, fortificat, està sobreposat al primer pilar del pont. Damunt del

cinquè pilar, s'alça la torre fortificada, de planta hexagonal amb dos arcs de mig punt sobreposats, per la banda de llevant, i amb un arc apuntat i espitlleres al cim, per la banda de ponent. En un dels carreus del pilar central del segon tram, hi ha una pedra heràldica amb la data 1680, cosa que fa pensar en una restauració de gran envergadura o en una reconstrucció quasi total del pont. El mateix any hi ha notícies de reparacions al molí fariner i al molí draper, malmesos per les inundacions. Potser el pont també en va quedar afectat i va necessitar una bona restauració.

Història

El pont de Besalú, sobre el riu Fluvià, és el resultat de diverses reconstruccions, reformes, afegits i restauracions, fetes al llarg dels segles. La primera notícia que se'n té és del 1075, en què s'esmenta un pont a Besalú. L'any 1284 es torna a fer referència al pont, en vendre un hort. Pot ser que el traçat inicial fos un altre (aigües amunt hi ha restes d'un pilar amb carreus a la base similars als del pont). Diversos aiguats (1315, 1321, 1433, 1421, 1669, 1771 i 1790) afectaren el pont de manera que calgué reparar-lo sovint. L'any 1880 s'enderrocà la torre del centre i el portal d'accés des del poble per facilitar el pas de maquinària necessària per a la indústria local. L'any 1939 se'n volaren dos arcs.

Extret de *Catalunya Romànica, vol. IV La Garrotxa*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1992, p. p. 41-42. ISBN 84-7739-156-4 i dels webs:

https://ca.wikipedia.org/wiki/Castell_de_Besalú
https://ca.wikipedia.org/wiki/Pont_de_Besalú

Elena Fàbregas i Corts
Jordi Gironès i Vilardebò
Maig de 2014